

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ХАРЧУК ЛІЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

УДК 811.161.2'276.6:621.31](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ТА СИСТЕМНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ**

Спеціальність: 10.02.01 – українська мова

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

ЛЬВІВ – 2017

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Кочан Ірина Миколаївна,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри українського прикладного мовознавства

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Яремко Ярослав Петрович,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка,
декан філологічного факультету

кандидат філологічних наук, професор
Симоненко Людмила Олександрівна,
Український мовно-інформаційний фонд НАН України,
провідний науковий співробітник

Захист відбудеться 26 травня 2017 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.35.051.23 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, філологічний факультет, аудиторія 312.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розіслано 25 квітня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради К.35.051.23,
кандидат філологічних наук, доцент

У. Б. Добосевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Об'єктами широкого зацікавлення і детального лінгвістичного аналізу на початку XXI століття стають терміносистеми різних галузей знання, що дає змогу мовознавцям виявити основні тенденції їхнього розвитку, а також закономірності їхньої лінгвістичної та логічної системності.

Сучасна українська електроенергетична галузь є складною системою і має низку специфічних ознак. Стрімкий поступ української електроенергетики потребує ґрунтовного аналізу й систематизації наявного термінного матеріалу, його подальшого впорядкування та вдосконалення.

Актуальність теми. Упродовж останніх десятиліть термінологічні системи різних наук неодноразово ставали предметом лінгвістичних досліджень, однак не існує наукових праць, які описували становлення та системну організацію української електроенергетичної термінології, хоча зазначена терміносистема є однією з важливих підсистем літературної мови. Це й зумовлює актуальність теми і для сучасного термінознавства зокрема, і для українського мовознавства загалом.

Об'єкт дослідження – українська електроенергетична термінологія (далі УЕЕТ) як окрема система термінів, які номінують поняття провідної галузі енергетики, що охоплює процеси виробництва, пересилання, акумулювання, розподіляння електроенергії та її перетворення в інші види енергії.

Предметом дослідження є тематичні, лексико-семантичні, структурно-граматичні особливості електроенергетичних термінів, а також нормативний аспект УЕЕТ на сучасному етапі її розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка “Комунікативно-прагматичні та лінгводидактичні аспекти дослідження української мови в діячій та синхронії на різних етапах розвитку” (реєстраційний номер 0115U003719) і науково-дослідній темі кафедри української мови Національного університету “Львівська політехніка”: “Актуальні питання дослідження української мови та літератури: теорія і практика” (№ державної реєстрації 0112Y001224).

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (витяг із протоколу № 37/3 від 28 березня 2012 року).

Мета дослідження – розглянути особливості формування та встановити специфічні риси сучасної електроенергетичної термінології як цілісної системи спеціальних одиниць для позначення відповідних реалій дійсності.

Для досягнення визначеної мети основну увагу зосереджено на таких **завданнях**:

- 1) *дослідити* історію й особливості розвитку системи української електроенергетичної термінології, визначити основні етапи її становлення;
- 2) *проаналізувати* джерела та шляхи формування й поповнення терміносистеми електроенергетики, виявити причини різного ступеня інтенсивності розвитку УЕЕТ в окремі періоди її формування;

3) *окреслити* лексикографічне опрацювання електроенергетичної термінології на сучасному етапі її розвитку;

4) *описати* системність досліджуваної термінології, розглянути її тематичну класифікацію, проаналізувати лексико-семантичні процеси, які супроводжують творення і функціонування УЕЕТ;

5) *встановити* структурно-граматичні особливості електроенергетичних термінів, зокрема описати їхні структурні типи, з'ясувати закономірності й тенденції термінотворення;

6) *схарактеризувати* змістове наповнення електроенергетичних термінів як виразників відповідних понять та як спеціальних одиниць літературної мови;

7) *виявити* порушення мовних норм у називанні понять в електроенергетиці й запропонувати нормативні відповідники.

Джерельною базою дослідження слугували наукові видання, підручники, навчальні посібники з електроенергетики, галузеві, загальномовні, енциклопедичні, лексикографічні видання. Загальна кількість корпусу українських електроенергетичних термінів, дібраних із джерельної бази, становить 2753 терміни.

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *описовий* у його різновидах (лінгвістичне спостереження, порівняння й узагальнення) застосовано для аналізу етапів формування української електроенергетичної терміносистеми, а також для виявлення і систематизації електроенергетичних терміноодиниць, їхнього опису за тематикою, парадигматикою, структурою та походженням; під час аналізу структурно-граматичної специфіки УЕЕТ для характеристики структурних типів однокомпонентних і багатокомпонентних електроенергетичних термінів використано *структурний метод*; застосування елементів *дистрибутивного аналізу* дало змогу розмежувати значення полісемійних термінів УЕЕТ; *компонентний аналіз* уможливив з'ясування семантики електроенергетичних термінів і окреслення тематичних груп досліджуваної терміносистеми; застосування елементів *кількісного методу* уможливило визначити кількісні показники в межах дослідження лексико-семантичної, структурно-граматичної організації сучасної української електроенергетичної терміносистеми.

Наукова новизна одержаних результатів. В українському мовознавстві це перше комплексне опрацювання сучасної української електроенергетичної термінології, яка обслуговує комунікативні потреби суспільно важливої галузі знання.

У межах дослідження отримано результати, що містять елементи наукової новизни та є логічним розв'язанням поставлених завдань. Зокрема, *уперше*: теоретично обґрунтовано засади творення української електроенергетичної терміносистеми, проаналізовано її витоки, шляхи формування та особливості функціонування; розроблено тематичну класифікацію досліджуваної термінології; проаналізовано лексико-семантичні процеси в українській електроенергетичній термінології; розглянуто структурно-граматичні особливості УЕЕТ; виявлено основні порушення мовної

норми на лексичному та словотвірному рівнях у номінуванні понять електроенергетичної галузі; сформульовано та обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення назв деяких електроенергетичних понять відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Теоретичне значення роботи. Отримані результати збагатять теорію українського термінознавства новим систематизованим матеріалом щодо термінів, які є невід’ємним складником науково-технічного мовлення, а здійснений аналіз сучасної УЕЕТ доповнить теоретично-методологічне підґрунтя для подальшого дослідження галузевих терміносистем. Проаналізована в лінгвістичному аспекті термінна лексика електроенергетики стане вагомим джерелом вивчення історії розвитку цієї галузі.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення роботи полягає в можливості використовувати результати дослідження у процесі викладання низки навчальних дисциплін для студентів технічних вищих навчальних закладів, зокрема електроенергетичного профілю, у подальших лінгвістичних працях, присвячених проблемам термінології, для підготовки підручників, посібників з української мови фахового спрямування, укладання різного типу термінологічних словників з електроенергетики (перекладних, тлумачних) тощо.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено на науково-методичних семінарах і засіданнях кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка та кафедри української мови Національного університету “Львівська політехніка” (2011-2016). Основні положення і результати роботи оприлюднено в доповідях на міжнародних, всеукраїнських та міжвишівських наукових конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Науковий потенціал 2012”, Всеукраїнській науково-практичній конференції “Культура мови в українському суспільстві” (Дніпропетровськ, 2012), Університетській конференції студентів і молодих науковців “Актуальні проблеми гуманітарних і соціальних наук” (Львів, 2012), Міжнародній науковій конференції “Семантика мови і тексту” (Івано-Франківськ, 2012), Міжнародній науковій конференції “Проблеми української термінології СловоСвіт” (Львів, 2012, 2014, 2016), Міжнародній науковій конференції “Українська термінологія і сучасність” (Київ, 2013, 2015), Міжнародній науковій конференції “Інформація, комунікація, суспільство” (Львів – Славське, 2013, 2014, 2015, 2016), Міжнародній науковій конференції “Інноваційні процеси в лексиці та граматиці української мови” (Луцьк, 2013), Міжнародній конференції молодих вчених HSS-2013 (Львів, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції “Мови і світ: дослідження та викладання” (Кіровоград, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції “Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість” (Острог, 2014), Міжвишівській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми сучасної лінгвістики” (Санкт-Петербург, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції “Мир языков: ракурс и перспектива” (Мінськ, 2014); Міжнародній науковій конференції “Urgent problems of Philology and Linguistics – 2015” (Будапешт, 2015).

Публікації. Основні теоретичні положення, проблематику, практичні результати й висновки дисертації відображено у 21 публікації, із них 10 вийшли друком в українських фахових виданнях (8 – одноосібних і 2 – у співавторстві), затверджених ДАКом МОН України, 3 – у закордонних виданнях і 8 – у збірниках міжнародних, всеукраїнських та міжвишівських конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі змісту, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку літератури (277 найменувань) і списку використаних джерел (77 найменувань), чотирьох додатків (додаток А містить реєстр українських електроенергетичних термінів; у додатку Б подано короткий тлумачний словник основних термінів електроенергетики; у додатку В подано узагальнену тематичну класифікацію УЕЕТ; додаток Г містить список абревіатур української електроенергетичної термінології). Загальний обсяг роботи становить 393 сторінки, із них 206 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання, об'єкт, предмет і наукову новизну, стан наукового опрацювання проблеми, указано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, окреслено теоретичне й практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію основних положень дослідження, окреслено структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ **“Зародження та історія формування української електроенергетичної термінології”** складається з чотирьох підрозділів, які присвячено розгляду теоретичних і практичних засад дослідження УЕЕТ, вказано на основні етапи її зародження і становлення.

У *першому підрозділі* подано основні етапи розвитку електроенергетики як науки в Європі загалом, оскільки кожна галузева терміносистема є своєрідним лінгвістичним відбитком формування, шліфування й уніфікації поняттєвої системи відповідного денотата. Зокрема, теоретичне підґрунтя, що стало передумовою розвитку електроенергетики як науки, закладено в працях Ф. Мілетського, Т. Кара, У. Гільберта, С. Грея, А. Вольта, А-М. Ампера, Ж. Нолле, Г. Ерстеда, М. Фарадея, Е. Ленца, Г. Ома, Т. Едісона, О. Лодигіна, П. Яблочкова та ін.

Виявлено, що саме XVI-XIX ст. стали вирішальними в розвитку енергетики як науки: дослідження електричних і магнітних явищ, велика кількість експериментів, спрямованих на вивчення законів електрики та магнетизму, значна кількість наукових праць, у яких засвідчено відкриття європейських науковців, створюють необхідну поняттєво-термінологічну базу в розвитку досліджуваної галузі.

У *другому підрозділі* з'ясовано основні етапи становлення УЕЕТ на тлі зародження та формування електроенергетики як наукової галузі в Україні.

Упродовж **першого періоду** (друга половина XIX – 10-ті роки XX ст.) відбувається стихійне нагромадження термінного матеріалу та закладання

основ УЕЕТ на науковому ґрунті. Уже у другій половині XIX ст. з'являються перші перекладні й оригінальні праці з природничих наук, написані українською мовою, що сприяє формуванню фахової термінології. Перші українськомовні статті І. Пулюя, М. Вікула, Р. Цегельського, В. Левицького, членів НТШ та інших відомих на той час науковців сприяли розбудові досліджуваної галузі.

Після проголошення Української Народної Республіки у 1917 р. зацікавлення термінологією набуває системного характеру. Терміни з електроенергетики спорадично подано у працях з фізики і хімії М. Вікула і О. Курило. А своєрідним надбанням у дослідженні української електроенергетичної термінології став рукописний "Проект термінології по електротехніці" С. Риндика.

Упродовж *другого періоду* (20-30-ті роки XX ст.) спостерігаємо угрунтування української електроенергетичної термінології. Упродовж 1921–1931 рр. опубліковано низку словників чи проектів словників із природничих галузей, серед яких "Словник технічної термінології" (М. і Л. Дарморос), "Російсько-український словник математичної термінології" (О. Діденко), "Російсько-український технічний словник" (В. Дубровський), "Словник природничої термінології" (Х. Полонський), "Словник фізичної термінології" (В. Фаворський), "Словник математичної термінології", "Термінологія теоретичної механіки" (Ф. Калинович), "Словник технічної термінології (Комунальне господарство)" (К. Туркало) та ін. Зазначені термінографічні праці подавали також термінолексику, що обслуговувала електроенергетичну галузь на етапі тогочасного її розвитку.

Першою спробою упорядкувати українську електроенергетичну термінолексику є "Словник технічної термінології (Загальний)" І. Шелудька і Т. Садовського та "Словник технічної термінології. Електротехніка" І. Шелудька. Ці праці стали підґрунтям для формування сучасної УЕЕТ.

Третій період (1933–1990 рр.) – це час інтерференційних впливів на українську електроенергетичну термінологію та згорання частотності функціонування її одиниць в галузевому й термінологічному дискурсах. Ліквідація ІУНМ, Термінологічні бюлетені 1933-1935 рр. призупинили розвиток УЕЕТ, що призвело до руйнування наукових традицій творення й функціонування українських електроенергетичних термінів.

Четвертий період (від 1991 року й дотепер) – розвиток та відродження УЕЕТ. У цей час спостерігаємо термінографічну активність, створення і видання низки українськомовних нормативних документів, словників, підручників і посібників, які забезпечують навчальний процес якісною науковою літературою.

У *третьому підрозділі* описано лексикографічну та науково-навчальну літературу, яка слугувала джерельною базою дослідження. Невід'ємним складником для вибірки УЕЕТ стали інтернет-ресурси.

Однак ще й до сьогодні немає словника, який би повно охопив тлумачення УЕЕТ, тому на порядку денному залишається створення словника-

довідника електроенергетичних термінів, який сприятиме стандартизації терміносистеми, недопущенню використання ненормативних термінів.

У четвертому підрозділі з'ясовано методико-теоретичні засади дослідження фахової термінології, розкрито теорію та методи аналізу питань формування та системної організації УЕЕТ.

Другий розділ “Лексико-семантична характеристика українських електроенергетичних термінів” має два підрозділи, у яких проаналізовано УЕЕТ як цілісну впорядковану систему термінів та досліджено специфіку притаманних їй лексико-семантичних процесів.

Перший підрозділ висвітлює питання структури термінного поля УЕЕТ, яке визначаємо за моделлю „ядро – периферія”. Ядро досліджуваної терміносистеми складають власне електроенергетичні терміни (70 %) (див. рис. 1.). Терміни периферії належать не лише до галузі електроенергетики, а й до інших наукових дисциплін (30 %). Зазначимо, що в УЕЕТ наявні і міжгалузеві, і загальнонаукові терміни, що вказує на беззаперечний зв'язок досліджуваної терміносистеми з іншими терміносистемами української мови.

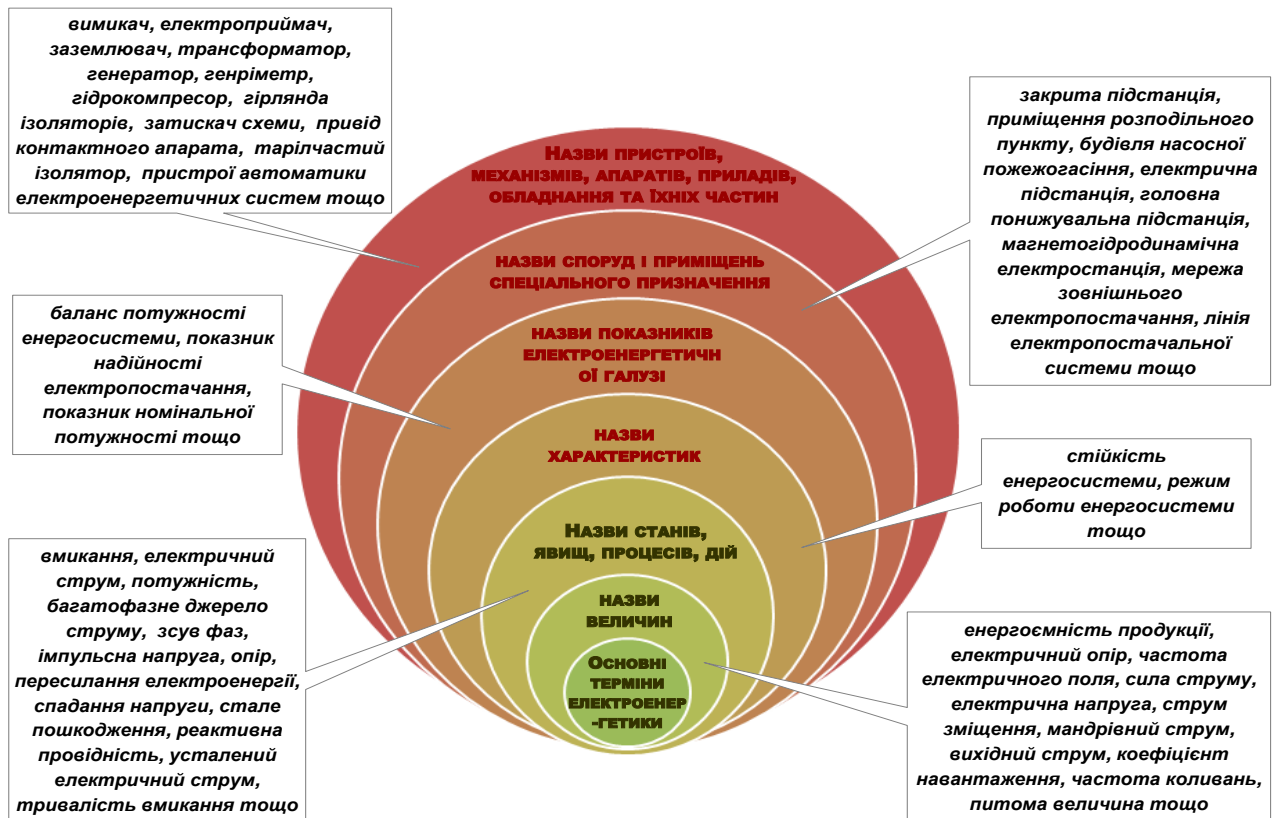

Рис. 1. Ядро термінного поля УЕЕТ

У другому підрозділі йдеться про організацію УЕЕТ на рівні лексичної парадигматики. У 2.2.1. подано тематичну класифікацію українських електроенергетичних термінів. Опис основних тематичних груп УЕЕТ засвідчив, що терміносистема має чітку й логічну побудову на поняттєвому рівні, а на мовному представлена різними структурними моделями. Неоднорідний характер семантичних зв'язків електроенергетичних термінів на

різних рівнях членування дав змогу виокремити в УЕЕТ такі різновиди об'єднань: *тематичний розряд* (ТР), що має здатність розпадатися на *тематичні групи* (ТГ), у яких виділяємо чітко окреслені *тематичні підгрупи* (ТП), в результаті розпаду яких з'являються *тематичні гнізда* (ТГн), побудовані на гіперо-гіпонімічних відношеннях.

1. ТР *фізико-електроенергетичних термінів* об'єднує 6 тематичних груп: а) терміни прикладної фізики: *електромагнетне випромінювання, поляризація* тощо; б) терміни фізики елементарних частинок: *електромагнетизм, слабка взаємодія, елементарна частинка* тощо; в) терміни фізики конденсованих речовин: *електропровідність, магнетизм* тощо; г) терміни класичної механіки: *вимір, час, рух, швидкість, імпульс, сила, енергія, потужність* тощо; г) терміни термодинаміки й статистичної механіки: *закони термодинаміки, теплота* тощо; д) терміни квантової фізики: *фазовий інтеграл, хвильова функція* тощо.

2. ТР *математико-електроенергетичних термінів* об'єднує ТГ термінів математичного аналізу, математичної фізики, дискретної математики: *розрахунок, коефіцієнт, граф, графік, матриця, обчислення, параметр, формула, стала* тощо.

ТГ термінів на позначення фізики процесів в електричних мережах та системах і математичні моделі для розрахунку ustalених режимів розпадається на кілька ТП: а) *матриця* → *адмітансів, імпедансів, перетворення*. Деякі терміни цієї ТП створюють ТГн з відповідними стрижневими словами: *матриця адмітансів* → *незалежних вузлів, вхідних і взаємних*; *матриця імпедансів* → *вузлових, незалежних контурів, власних та взаємних імпедансів електричної машини*; *матриця коефіцієнтів* → *розподілу дерева, розподілу розімкненої схеми*; *матриця перетворення* → *джерел ЕРС, незалежних струмів, незалежних напруг*; б) до ТП термінів на позначення методів аналізу ustalених режимів електроенергетичної системи зараховуємо такі терміни: *метод аналізу* → *балансу потужностей, вузлових напруг, контурних струмів, незалежних напруг* тощо.

3. До розряду *хіміко-електроенергетичних термінів* належать ТГ термінів неорганічної, органічної, аналітичної, фізичної, теоретичної хімії, електрохімії, радіохімії, механохімії тощо: *кислотійкість, полімер, фреон, двооксид сірки, ртуть, пентахлордифеніл, трихлорбензол, електроліт, фтор* тощо.

4. В УЕЕТ виділяємо ТР *економіко-електроенергетичних термінів*: *ринок електричної енергії, тарифи на електроенергію, кодекс електричних мереж, комерційний облік електричної енергії, суб'єкт ринку електричної енергії* тощо.

5. Основним тематичним розрядом УЕЕТ є *власне електроенергетичні терміни*. Проаналізований матеріал дав змогу виокремити в ньому такі тематичні групи: а) ТГ на позначення назв станів, явищ, процесів, дій: *вмикання, вимикання, відновлення навантаження, електропостачання, регулювання напруги* тощо; б) ТГ термінів на позначення назв пристроїв, механізмів, апаратів, приладів, обладнання та їхніх частин: *трансформатор, генератор, реактор, багатофазовий пристрій, запобіжник-роз'єднувач, ізолювальна опора, контактне обладнання* тощо; в) ТГ на позначення пристроїв автоматики електроенергетичних систем: *автоматика* → а. *протиаварійна*, а.

обмеження відхилення параметрів режиму, а. частотного пуску агрегатів електростанцій тощо; г) ТГ термінів, що називають величини: електрична напруга, коефіцієнт потужності, комплексний електричний опір, активна електрична провідність, частота електричного струму тощо; терміни цієї ТГ (коефіцієнт, величина, частота, струм тощо) утворюють ТП і ТГн; г) ТГ термінів на позначення назв показників електроенергетичної галузі: баланс потужності енергосистеми, показник використання встановленої потужності електростанції, показник надійності електропостачання тощо; д) ТГ назв характеристик і режимів в електроенергетиці: зовнішні умови, стійкість енергосистеми, режим роботи енергосистеми, монтажний режим роботи повітряної лінії електропередавання, режим короткого замикання тощо; е) ТГ назв проміжків часу: *тривалість* → увімкнення, вмикання, струмів, аварійної перерви, циклу; *час* → увімкнення, найбільших втрат, автоматичного відновлення живлення тощо; є) ТГ термінів на позначення назв споруд і приміщень спеціального призначення: електростанція, закриті розподільчі пристрої, головний щит керування, камера засувок, кімната зв'язку, підстанція тощо.

У пункті 2.2.2. проаналізовано лексико-семантичні процеси в УЕЕТ: синонімію, антонімію, полісемію, функціонування професіоналізмів.

Аналіз української електроенергетичної термінології з погляду походження та структурно-словотвірних особливостей уможливив виокремлення чотирьох типів синонімів та варіантів в електроенергетичній термінології: 1) інтернаціональний термін – національний / запозичений термін (переважно термінологічна словосполука): *кондуктанс* – активна електрична провідність; *імпеданс* – повний електричний опір; *резистанс* – активний електричний опір; *реактанс* – реактивний опір; *сусцептанс* – реактивна провідність; *фідер* – лінія живлення, *вібрація* – брязчання контактів. Цей різновид синонімів вважаємо дублетами; 2) питомий термін – питомий термін: *вимикання* – розмикання, *вмикання* – замикання, *тупикова підстанція* – підстанція на відгалуженні, *блискавкозахисний трос* – грозозахисний трос – повітряний заземлюваний провід тощо; 3) терміни-синоніми змішаного типу, які можуть замінювати один одного в певному контексті: *міжфазове пошкодження* – двофазове пошкодження, *неспрацьовування* – відмова у роботі, *небаланс напруги* – несиметрія напруги, *пробій ізоляції* – пошкодження ізоляції тощо; 4) терміносполука – складноскорочений термін, аббревіатура: *електроенергетична система* – електроенергетика; *об'єднана електроенергетична система* – ОЕС; *лінія передавання електроенергії* – лінія електропередавання – ЛЕП; *державна районна електрична станція* – державна районна електростанція – ДРЕС тощо. Це кількісно найбільша група термінів-варіантів в УЕЕТ.

Наявність синонімії та варіантності в УЕЕТ засвідчує, що динамічні процеси в досліджуваній термінології не суперечать законам розвитку загальнонаціональної мови, а гармонійно вписуються в них. Основною причиною синонімії та варіантності в українській електроенергетичній терміносистемі є прагнення покращити фахове мовлення, дібрати найвлучніше

найменування для наукового поняття тощо. Це свідчить про безперервний розвиток української електроенергетичної термінології та зумовлено особливостями розвитку загальнонародної мови.

Антонімія в УЕЕТ як мовне явище має свої особливості і є однією зі суттєвих ознак системності. Зважаючи на неоднорідність української електроенергетичної термінології за складом, структурою й ступенем протилежності на рівні антонімних відношень електроенергетичні терміни класифікуємо за планом вираження, за їхніми поняттєво-семантичними зв'язками, за обсягом протиставлюваної семантики членів таких пар. Це уможливило виділити в межах УЕЕТ такі групи антонімів: **за структурою** антонімні одиниці в електроенергетичній термінології можуть бути однослівними термінами (*вмикання – вимикання, вмикач – вимикач, приєднання – роз'єднання*) й термінами-словосполуками (*синусоїдний струм – несинусоїдний струм, передавальна частина енергосистеми – приймальна частина енергосистеми*).

Однослівні терміни-антоніми класифікуємо так: за подібністю кореневих морфем виділяємо різнокореневі (*передавач – приймач*) та спільнокореневі мовні одиниці (*з'єднувати – роз'єднувати*); відповідно до частиномовного вираження в УЕЕТ антонімні терміни-слова, як і протиставлювані номінації в загальнонавчній мові, належать до однієї лексико-граматичної категорії: іменникові (*монтаж – демонтаж*); прикметникові (*аварійний – протиаварійний, синхронний – асинхронний*); дієслівні (*вмикати – вимикати*).

Терміни-словосполуки класифікуємо за такими ознаками: 1) за кількістю складових частин антонімних аналітичних термінів виділяємо двокomпонентні (*відкрита підстанція – закрита підстанція; рухомий контакт – нерухомий контакт* тощо) й полікомпонентні терміносполуки (*передавальна частина енергосистеми – приймальна частина енергосистеми, вихідні затискачі схем – вхідні затискачі схем* тощо); 2) за походженням протиставлювані компоненти антонімних термінів-словосполук можуть бути питомими (*мережі внутрішнього розподілу – мережі зовнішнього розподілу*); питомо-запозиченими (*надлишок потужності – дефіцит потужності*); 3) з погляду поняттєво-семантичних зв'язків в українській електроенергетичній термінології виділяємо: а) **контрарні** (протилежні) антоніми, які окреслюють поняття, що передбачають існування середнього (проміжного) поняття (*увімкнення – перемикання – вимкнення*); б) **контрадикторні** антоніми, які відрізняються досить яскраво вираженою спрямованістю. Стрижневі слова-антоніми в таких парах взаємно передбачають та взаємно усувають одне одного, тобто заперечення відмінної семи одного з них дає чітке визначення іншій, але не замінює її. В УЕЕТ у цій групі антонімів виокремлюємо спільнокореневі антонімні пари, в яких до складу одного з термінів входить заперечний префікс певної ознаки (*резервована схема мережі електропостачання – нерезервована схема мережі електропостачання, стаціонарні електроприймачі – нестаціонарні електроприймачі*); в) **комплементарні** терміни-антоніми – це антоніми, в яких сема протилежності виражає межу повної якості для родового поняття в його видових варіантах (*випробовування ізоляції в сухому стані –*

випробовування ізоляції у зволоженому стані, **відкрита** проводка – **захована** проводка, **замкнені** кільцеві та змішані мережі – **розімкнені** кільцеві та змішані мережі, **змінний струм** – **постійний струм**); г) **векторні** антоніми, які позначають дві протилежно спрямовані або взаємно-зворотні дії, явища, ознаки, напрями, відношення тощо (**зовнішня** проводка – **внутрішня** проводка, **прості** відмови в основній мережі – **складні** відмови в основній мережі, **мережі внутрішнього розподілу** – **мережі зовнішнього розподілу**); д) **координатні** антоніми, які позначають чітку протилежність певного просторового або часового відрізка (**високочастотні** нерегулярні коливання – **низькочастотні** нерегулярні коливання).

У процесі аналізу українських електроенергетичних термінів було виявлено і виокремлено в досліджуваній терміносистемі понад 70 полісемійних термінологічних одиниць, які згруповано за: 1) кількістю значень в електроенергетиці (внутрішньосистемна полісемія): *енергетика, трансформатор, компенсатор, заземлювач, симетричний елемент кола*; 2) кількістю значень у різних галузях (міжсистемна (міжгалузєва) полісемія): *індуктивний, фаза, фідер, захист, затискач, ізолятор*; 3) кількістю значень у мові взагалі (полісемія між терміном і загальноживаним словом), яку номінуємо як зовнішньосистемну: *аварія, земля, корона, ізоляція, похибка, пробій* тощо. Наявність полісемійних номінацій в УЕЕТ засвідчує взаємодію і тісний зв'язок української електроенергетичної термінології зі загальноживаною лексикою, що спричинено дією різних семантичних процесів: звуження та спеціалізації значень, метафоризації тощо. Отже, розвиток УЕЕТ відбувається за мовними законами, а явище полісемії є природним і закономірним.

Актуальним з погляду сучасної лінгвістики є дослідження професійної і жаргонної лексики, яка активно функціонує в електроенергетиці. Професіоналізми і професійні жаргонізми утворюються під впливом різних чинників, серед яких особливо вирізняється власна інтерпретація деяких термінів у середовищі електроенергетиків-практиків. В УЕЕТ виявлено такі найуживаніші професіоналізми: *диспетчерська, компресорна, щитова, акумуляторна, черговий, Буштинське море, Буштинський енергоострів, Буштинський “острів”, “острів” Буштинської ТЕС* і професійні жаргонізми: *кабефешка, ерпешка, оливник, поточка, капіталка, сушка* тощо.

Лексична варіантність професіоналізмів не ускладнює наукової терміносистеми, оскільки виходить за її межі, вона стає закономірним лінгвістичним процесом, пов'язаним із функціонуванням різних жанрів наукової комунікації. Значення професіоналізмів виявляється в умовах контексту, і якщо вони не порушують норм української літературної мови, вони стають джерелом поповнення терміносистем, можуть ставати її надбанням, входять до загальнономовних та галузевих словників різних типів і призначень.

Третій розділ “**Структурно-граматичні особливості електроенергетичних термінів**” складається з двох підрозділів. У першому підрозділі з'ясовано, що українська електроенергетична термінологія охоплює два структурні типи термінів: однокомпонентні і багатокомпонентні терміни.

Виявлено, що в УЕЕТ найбільше є багатоконпонентних термінів (2246 терміноодиниць, що становить 81.47 % від загальної кількості аналізованих термінів), а одноконпонентних термінів – 511 або 18.53 % (див. рис. 2.).

Рис 2. Кількісне співвідношення аналізованих одноконпонентних і багатоконпонентних термінів УЕЕТ

У другому підрозділі йдеться про одноконпонентні терміни, серед яких виокремлюємо три підгрупи: непохідні терміни, терміни-деривати і терміни-композиції. Непохідні терміни з'явилися в УЕЕТ завдяки неморфологічним способам терміноутворення, серед яких виділяємо лексико-семантичний і морфолого-синтаксичний. Серед термінів, утворених на основі лексико-семантичного способу внаслідок метафоричного, метонімічного переосмислення слів загальноживаної лексики виділяємо чотири групи електроенергетичних термінів: назви частин тіла (*ребра графа, тіло ізолятора, головка ізолятора, жила* тощо); назви предметів чи їхніх частин (*кабельна подушка, гірлянда ізоляторів, екран, корона, короб, щит, щітка, силовий ящик* тощо), назви будівель, конструкцій (*магазин опорів, білчина клітка, коридор розподільчого пристрою, кабельна галерея* тощо) і назви фізіологічних станів, процесів і дій (*утрати потужності, стійкість енергосистеми, живучість енергосистеми, пробій ізоляції, провал напруги, навантаження енергосистеми* тощо).

В УЕЕТ виявлено поодинокі терміни, утворені морфолого-синтаксичним способом (*компресорна, щитова, диспетчерська, насосна*).

Серед електроенергетичних термінів-дериватів виділено два структурні типи – префіксальний і суфіксальний (із перевагою другого).

Значну за обсягом групу електроенергетичних термінів становлять слова, які мають у своїй структурі дві й більше твірні основи. В українській електроенергетичній термінології терміни-композиції виділяються високою продуктивністю.

Осново- та словоскладання належать до найпродуктивніших способів терміноутворення в УЕЕТ. Аналіз української електроенергетичної терміносистеми дав змогу виділити такі групи складних термінів:

1. Складні терміни з іншомовними (греко-латинськими) кореневими елементами: **авто-, гідро-, електро-, енерго-, магніто-, -метр-, мікро-, моно-, термо-, фото-**: *автотрансформатор, гідроізоляція, електроенергетика, енергоощадність, магнітодіелектрик, метрампер, ватметр, мікросхема, монометалевий, термоопір, фотодіод.*

2. Терміни, в основу яких покладено підрядні словосполучення різних типів:

а) складні терміни, що корелюються зі словосполученнями типу “означення + означуване слово”, “іменник + іменник”, “перехідне дієслово + іменник”: *повітрозбірник, оливовідбірник, хвилемір, частотомір, високочастотний* тощо;

б) складні слова, утворені поєднанням основи з кількісною семантикою: *однолінійний, першоелемент, двоопірний, трифазовий, чотириполюсник, багатоватний, багатofазовий* тощо.

3. Складні електроенергетичні терміни, утворені поєднанням трьох і більше твірних основ (національних та інтернаціональних), трапляються спорадично: *електросиломір, середньозрівноважений (тариф на електроенергію), рівнобіжноплощинний.*

Серед структурних типів українських електроенергетичних термінів важливе місце посідають **абревіатури**, зокрема:

а) абревіатури ініціального типу (акроніми) поділяємо на **літерні** (*ВН – вища напруга; КЛ – кабельна лінія; КЗ – коротке замикання* тощо); **звукові** (*АЕС – атомна електростанція; ЕМ – електрична мережа; ЛЕП – лінія електропередавання; ОЕС – об’єднана енергосистема* тощо); у межах цієї групи абревіатур виділяємо **змішані абревіатури**, а саме: **буквено-звукові** (*МГДЕС – магнітогідродинамічна електростанція; МЗЧО – механізм зміни частоти обертання* тощо); **ініціально-цифрові** (*ТП-1, ТП-3, ТП-5, ТП-6 – трансформаторна підстанція; ПС-110 кВ, ПС-220 кВ, ПС-330 кВ – підстанція*, тощо);

б) **графічні (умовні) скорочення**, які поділяємо на: графічні позначення (*А – ампер, Б – батарея, Г – генрі*); утворені з перших літер складного слова (*ав – ампер-виток, аг – ампер-година, пА – пікоампер*); утворені з перших двох і більше літер з обов’язковим закінченням на приголосний (*авометр – ампервольтметр, вар – вольтампер реактивний*); утворені з перших двох або трьох літер (*ВТ – ват, ГОм – гігаом, еВ – електрон-вольт*);

в) **абревіатури комбіновані**: *мікрогес, АМ сигнал, геоТЕС*. Використання складноскорочених слів та абревіатур в УЕЕТ мотивовано їхньою компактністю, лаконічністю та сприяє дотриманню закону мовної економії, подальшій кодифікації, стандартизації української термінології.

У підрозділі 3.3. розглянуто багатокомпонентні терміни, які становлять найбільшу частину УЕЕТ – 81,47 % від усіх аналізованих термінів. Залежно від кількості компонентів електроенергетичні терміносполучення (далі ТС) поділяємо на три структурні типи:

1) **двокомпонентні**, утворені за моделями: ТС “**прикм. + ім.**”: *магістральна лінія, електроенергетична система* тощо; ТС “**ім. + ім.**”: *імпульс напруги, сила струму, зсув фаз, замикання на землю*; “**дієслівна форма + ім.**”: *неподана енергія, заземлювати обладнання (систему)*;

2) **трикомпонентні** представлено такими структурними моделями: “**ім. + (ім. + ім.)**”: визначання місця пошкодження, область стійкості енергосистеми, перепад напруги в лінії; “**ім. + (прикм. + ім.)**”: несправність електроенергетичної системи, перетворювач електричної енергії; “**прикм. + (ім. + ім.)**”: аварійне перемикання напруги, базисний режим електростанції; “**прикм. (дієприкм.) + (прикм. + ім.)**”: активна електрична енергія, повітряний заземлювальний провід;

3) **багатокомпонентні** терміносполуки представлено чотири-, п’яти-, шести-, семи- та іншими полікомпонентними ТС, утворені за моделями: “**прикм. + прикм. + прикм. + ім.**”: стрижневий лінійний опорний ізолятор, невдале автоматичне повторне вимикання; “**прикм. (дієприкм.) + ім. + прикм. + ім.**”: відновлювальна напруга змінного струму, номінальна напруга електричної мережі; “**прикм. + ім. + ім. + ім.**”: післяаварійний режим роботи енергосистеми, навантажний резерв потужності енергосистеми; “**ім. + ім. + прикм. + ім.**”: коефіцієнт захисту від блискавкових імпульсів, регулювання напруги з постійним потоком; “**ім. + ім. + ім. + ім.**”: сполучення обмоток трансформатора зіркою, зсув фаз між напругою та струмом; “**прикм. + прикм. + ім. + ім.**”: еквівалентна місячна тривалість переривання, симетричне багатофазове джерело напруги; “**ім. + прикм. + ім. + ім.**”: дефіцит наявної потужності енергосистеми, структура встановленої потужності електростанцій; “**ім. + прикм. + прикм. + ім.**”: комірка електричної відкритої підстанції; “**ім. + числ. + ім. + ім.**”: пошкодження між однією фазою й землею, схема з двома трьома вимикачами на приєднання; “**дієсл. форма + ім. + прикм. + ім.**”: відновлювана напруга змінного струму, увімкнений резерв потужності енергосистеми; “**ім. + присл. + дієприкм. + ім.**”: випробування штучно забрудненої ізоляції; “**присл. + прикм. + ім. + ім.**”: економічно доцільний потенціал енергоощадності. Компоненти п’ятиелементних ТС можуть поєднуватися між собою по-різному, зокрема поширеним є підрядний зв’язок окремих елементів: власна відновлювана напруга змінного струму, динамічна характеристика навантаження електроенергетичної системи тощо. Шести- та семикомпонентні ТС переважно ускладнені прийменниками: одинарний ланцюговий підвіс із двома контактними проводами, місце розташування ліній електропередавання і телекомунікаційних ліній із взаємовпливом.

У четвертому розділі йдеться про **нормативний аспект української електроенергетичної терміносистеми**. Стислий аналіз мовної норми засвідчив, що в терміносистемі електроенергетики функціонує значна кількість ненормативних термінів, які в роботі умовно поєднано в такі групи: ненормативні терміни, які варто замінити нормативними відповідниками; терміни, відновлення яких обґрунтоване їхнім паралельним використанням поруч з ustalеними в терміносистемі; невдалі терміни, що, однак, активно функціонують, оскільки не суперечать літературній нормі і не вимагають нагально замінювати їх на доречніші форми. Констатовано, що на сьогодні частина навчальної літератури ще є російськомовною, тому в професійній сфері

домінує російська термінологія. Через те порушення часто виникають унаслідок калькування чужомовних термінів.

Порушення мовної норми в УЕЕТ спостерігаємо насамперед на лексичному і словотвірному рівнях. Ненормативне вживання у фаховій комунікації на лексичному рівні виявлено в таких термінах: *лінія електропередачі* (замість *лінія електропересилання*), *повітряна лінія* (замість *надземна лінія*), *олійний вимикач* (замість *оливний вимикач*), *щит управління* (замість *щит керування*), *електричний привод* (*електропривод*) (замість *електричний урухомник, електроурухомник*), *насос* (замість *помпа*), *котушка* (замість *навій*) тощо. На словотвірному рівні ненормативними можна вважати такі невдалі моделі: 1) дієприкметникові форми на **-уч(ий), -юч(ий)** в окремих термінах УЕЕТ (*теплогенеруючий, електрогенеруючий, ковзаючий, енергозберігаючий*) і в термінах, які є стрижневими компонентами терміносполук (*результуюча напруга, результуючий опір, діюче значення напруги, пульсуючі випрямлені диференційні струми, блукаючий струм, невідпускаючий струм*); 2) терміни на **-к(а)** замість нормативних відповідників на **-ни(я)** на позначення процесу: *зарядка* (замість *зарядження, зарядження*), *викрутка* (замість *викручування, викручення*), *розробка* (замість *розробляння, розроблення*) тощо.

У **висновках** узагальнено результати проведеного дослідження.

Доведено, що українська електроенергетична термінологія – це природно сформована й упорядкована система термінів, яка забезпечує номінативними засобами провідну галузь промисловості – електроенергетику. Як вагомий складник загальнонаціональної мови УЕЕТ розвивалась у безпосередньому зв'язку зі становленням електроенергетичної галузі як науки та процесом формування її поняттєвого апарату.

У процесі дослідження української електроенергетичної терміносистеми виокремлено кілька етапів її становлення: **перший період** – стихійне нагромадження термінного матеріалу та закладання основ УЕЕТ; **другий період** – утронування української електроенергетичної термінології; **третій період** – час інтерференційних впливів на українську електроенергетичну термінологію; **четвертий період** – розвиток і відродження УЕЕТ, активізація термінологічних пошуків.

УЕЕТ є системно організованим термінним полем, ядром якого є власне електроенергетичні терміни. Тісний зв'язок електроенергетики з іншими науковими галузями виявляє себе через наявність у складі УЕЕТ загальнонаукових, загальнотехнічних, фізичних, математичних, хімічних та інших галузевих термінів. На підставі тематичної класифікації української електроенергетичної термінології виділено п'ять різних за обсягом і структурою тематичних розрядів УЕЕТ, які поділяються на тематичні групи, підгрупи, гнізда. Система термінів УЕЕТ досить чітка й логічна на поняттєвому рівні, а мовне оформлення представлено різними структурними моделями.

Системна організація української електроенергетичної термінології посилюється лексико-семантичними процесами синонімії, антонімії, полісемії.

Наявність синонімії та варіантності в електроенергетичній термінології зумовлено низкою причин: паралельним уживанням запозиченого й національного (питомого) терміна, що спричинено практичною навчально-виробничою потребою замінити малозрозуміле запозичене слово українським відповідником; різними підходами до найменування в середовищі фахівців; наданням переваги коротким формам, зручним для спілкування у виробничому процесі, що продукує синоніми й варіанти різних структурних типів.

Однією з ознак системності в УЕЕТ є антонімія. На рівні поняттєво-семантичних зв'язків антонімія в електроенергетичній термінології представлена контрадикторними антонімами, які переважають у цій галузі, комплементарними, а також поодинокими векторними й координатними антонімами.

Наявність полісемійних номінацій вказує на взаємодію української електроенергетичної термінології із загальноживаною лексикою. Виокремлено внутрішньосистемну, міжсистемну й зовнішньосистемну полісемію в межах досліджуваної метамови.

Уживання професіоналізмів поряд з електроенергетичною термінологією у фаховій комунікації електроенергетиків засвідчило, що на досліджувану термінологію поширюються загальні принципи структури літературної мови. Появу професіоналізмів та професійних жаргонізмів зумовлює прагнення фахівців-електроенергетиків до спрощення професійної комунікації.

УЕЕТ охоплює два структурні типи термінів: однокомпонентні і багатоконпонентні. Термінологічна деривація ґрунтується на словотвірній системі української літературної мови. Структурна організація електроенергетичних термінів засвідчує специфіку терміна як одиниці терміносистеми.

Серед однокомпонентних термінів виділено три підгрупи: непохідні терміни, терміни-деривати і терміни-композиції. Непохідні терміни з'явилися в УЕЕТ завдяки неморфологічним способам термінотворення, серед яких виділяємо лексико-семантичний і морфолого-синтаксичний. У структурі електроенергетичних термінів-дериватів виділяємо два структурні типи: префіксальний і суфіксальний із перевагою другого. Багатоконпонентні терміни кількісно переважають в УЕЕТ, становлячи 81,47 % від усіх аналізованих термінів. Цей структурний тип термінів завдяки високій здатності до точного вираження наукових понять є специфічною ланкою електроенергетичної терміносистеми. Залежно від кількості компонентів електроенергетичні терміносполуки поділено на три багатомодельні структурні типи: двокомпонентні, трикомпонентні та полікомпонентні. Серед електроенергетичних термінів домінують двокомпонентні, які поряд з однослівними термінами є основою досліджуваної терміносистеми.

В українській електроенергетичній терміносистемі зафіксовано порушення мовної норми. Це свідчить про те, що сучасну українську електроенергетичну термінологію опрацьовано недостатньо: на лексичному і словотвірному рівнях виявлено вживання термінів із порушенням

нормативності. Вважаємо, що слушні мовознавчі поради дадуть змогу фахівцям електроенергетичної галузі унормувати і вдосконалити фахове мовлення.

Дослідження засвідчило, що процес формування УЕЕТ триває. Особливості системної організації та функціонування українських електроенергетичних термінів підтверджують потребу подальшого опрацювання та стандартизації УЕЕТ, створення термінографічних праць для обслуговування електроенергетичної галузі України.

Основні положення дисертації висвітлено в таких публікаціях:

1. Харчук Л. В. Порушення мовних норм в українській електроенергетичній термінології / Лілія Валеріївна Харчук // Український смисл. – Дніпропетровськ : 2012 – С.114–121.

2. Харчук Л. Суфіксація як продуктивний спосіб творення електроенергетичних термінів / Лілія Харчук // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. – 2012. – № 733. – С. 161–165.

3. Харчук Л. В. Творення українських електроенергетичних термінів: словотвірні моделі / Лілія Валеріївна Харчук // Семантика мови і тексту : матеріали XI Міжнародної наукової конференції (26-28 вересня 2012 р.) – Івано-Франківськ, 2012 – С. 645–647.

4. Харчук Л. В. Лінгвостилістичні особливості англomовного науково-технічного тексту (на матеріалі підмови електроенергетики) / Л. В. Харчук // Матеріали Восьмої Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції “Науковий потенціал 2012”. – Київ : 2012 – С.79–81.

5. Харчук Л. В. Абревіація в системі сучасної електроенергетичної термінології / Лілія Валеріївна Харчук // Матеріали III університетської конференції студентів і молодих науковців “Актуальні проблеми гуманітарних і соціальних наук”. – Львів : 2012 – С.79–81.

6. Харчук Л. В. Тематична класифікація українських електроенергетичних термінів / Лілія Харчук // Термінологічний вісник : Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К : Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2 (2). – С. 72–77.

7. Харчук Л. Терміни-словосполучення в українській електроенергетичній термінології / Лілія Харчук // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. – 2013. – № 765. – С. 73–77.

8. Харчук Л. В. Особливості використання електроенергетичної термінології в офіційно-діловому стилі / Лілія Валеріївна Харчук // Інформація, комунікація, суспільство 2013 : Матеріали 2-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2013. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С.174–175.

9. Kharchuk L. To the question of normativity of some Ukrainian electric power engineering terms / Лілія Харчук // Гуманітарні та соціальні науки : Матеріали IV Міжнародної конференції молодих вчених HSS–2013. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 1 електрон. Опт. Диск (CD-ROM).

10. Харчук Л. В. Лексико-тематичний розряд на позначення назв споруд спеціального призначення в українській електроенергетичній термінології / Лілія Харчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки – 2014. – Вип. 2 (279). – С. 62–67.

11. Харчук Л. В. До питання нормативності деяких українських електроенергетичних термінів / Лілія Валеріївна Харчук // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна” : збірник наукових праць – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 45. – С. 60–63.

12. Харчук Л. Багатокомпонентні термінологічні одиниці в українській електроенергетичній терміносистемі / Лілія Харчук // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – 2014. – Випуск 129. – С. 526–531.

13. Куньч З. Семантичний потенціал електроенергетичних професіоналізмів і професійних жаргонізмів / Зоряна Куньч, Лілія Харчук // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”. – 2014. – № 791. – С. 61–65. (У співавторстві).

Особистий внесок здобувача: з'ясовано структурні та функційні особливості професіоналізмів і професійних жаргонізмів в українській електроенергетичній терміносистемі (авторський доробок становить 4 с.).

14. Харчук Л. В. Явища синонімії та варіантності в українській електроенергетичній терміносистемі / Лілія Валеріївна Харчук // Термінологічний вісник : Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К : Інститут української мови НАНУ, 2015. – Вип. 3 (2). – С. 184–190.

15. Kharchuk L. Terminological word combinations in Ukrainian electric power engineering terminology / Liliya Kharchuk // Материали Третьей межвузовской научно-практической конференции “Актуальные вопросы современной лингвистики”, г. Санкт-Петербург, 15-16 апреля 2014 года. 204 с. – С.30–31.

16. Харчук Л. В. Електроенергетичні професіоналізми у фаховій комунікації / Лілія Валеріївна Харчук // Інформація, комунікація, суспільство 2014 : Матеріали 3-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2014. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С.146–147.

17. Kharchuk L. Electric power engineering terms based on thematic characteristics / L. Kharchuk // Мир языков: ракурс и перспектива [Электронный ресурс] : материалы V Международной научно-практической конференции, Минск, 22 апреля 2014 г. : [в 2 т.]. Т. 1 / редкол. : Н. Н. Нижнева (отв. редактор) [и др.]. – Электрон. текстовые дан. – Минск : БГУ, 2014. – Загл. с экрана. – Режим доступа : <http://www.elib.bsu.by>. – № 004118062014. Деп. в БГУ 18.06.2014. – С. 92–95.

18. Харчук Л. Актуальність створення словника-довідника стандартизованих термінів та визначень як основи інформаційного ресурсу в галузі електроенергетики / Лілія Харчук // Інформація, комунікація, суспільство

2015 : матеріали IV-ї Міжнародної наукової конференції ІКС-2015. – 2015. – С. 158–159.

19. Харчук Л. Явище антонімії в українській електроенергетичній терміносистемі / Лілія Харчук // *Science and Education a New Dimension. Philology*, III (16), Issue 70, 2015 – Р. 91–93.

20. Харчук Л. Використання інтернет–ресурсів у фаховій комунікації електроенергетиків / Лілія Харчук // *Інформація, комунікація, суспільство 2016 : матеріали V-ї Міжнародної наукової конференції ІКС–2016. – 2016. – С. 214–215.*

21. Куньч З. Й. Полісемія в українській електроенергетичній термінології / Зоряна Йосипівна Куньч, Лілія Валеріївна Харчук // *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми української термінології”*. – 2016. – № 842. – С. 77–81. (У співавторстві).

Особистий внесок здобувача: проаналізовано основні типи багатозначних лексем в українській електроенергетичній терміносистемі (авторський доробок становить 3 с.).

АНОТАЦІЯ

Харчук Л. В. Формування та системна організація української електроенергетичної терміносистеми. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

У дисертації розглянуто особливості формування української електроенергетичної терміносистеми, з'ясовано її витoki і шляхи розвитку, запропоновано періодизацію з урахуванням впливу мовних і позамовних чинників. Доведено, що сучасна українська електроенергетична термінологія є цілісною системою ієрархічно організованих мовних одиниць, і засвідчено доцільність її виокремлення як вагомого складника загальнолітературної мови. У роботі визначено структуру термінного поля електроенергетичної термінології, здійснено її тематичну класифікацію, проаналізовано парадигматичні відношення (явища синонімії, антонімії, полісемії тощо), розглянуто структурно-граматичні особливості термінів електроенергетики. Виявлено основні порушення мовної норми на лексичному і словотвірному рівнях у номінуванні понять електроенергетичної галузі, обґрунтовано й сформульовано пропозиції щодо вдосконалення деяких українських електроенергетичних термінів відповідно до норм сучасної української мови.

Ключові слова: термін, термінологія, українська електроенергетична терміносистема, лексико-семантичні процеси, тематична класифікація, структурно-граматичні особливості, мовна норма.

АННОТАЦИЯ

Харчук Л. В. Формирование и системная организация украинской электроэнергетической терминосистемы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 – украинский язык. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2017.

В диссертации рассмотрены особенности формирования украинской электроэнергетической терминосистемы, установлены ее истоки и пути развития, предложена периодизация с учетом влияния языковых и внеязыковых факторов. Доказано, что современная украинская электроэнергетическая терминология является целостной системой иерархически организованных языковых единиц, и засвидетельствована целесообразность ее выделения как весомой составляющей общелитературного языка. В работе определена структура терминологического поля электроэнергетической терминологии, осуществлена тематическая классификация терминов, проанализированы парадигматические отношения (синонимия, антонимия, полисемия и т. д.), рассмотрены структурно-грамматические особенности терминов электроэнергетики. Выявлены основные нарушения языковой нормы на лексическом и словообразовательном уровнях в номинации понятий электроэнергетической отрасли, обоснованы и сформулированы предложения по совершенствованию некоторых украинских электроэнергетических терминов в соответствии с нормами современного украинского языка.

Ключевые слова: термин, терминология, украинская электроэнергетическая терминосистема, лексико-семантические процессы, тематическая классификация, структурно-грамматические особенности, языковая норма.

ABSTRACT

Kharchuk, L.V. The Formation and Systemic Organization of the Ukrainian Electric Power Engineering Terminology System. – Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of a Candidate of Philological Sciences by speciality 10.02.01 – The Ukrainian language. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2017.

In the thesis, the features of the formation of the Ukrainian electric power engineering terminology system are considered, its origins and ways of the development are determined, and the periodization is presented, with the influence of linguistic and extra-linguistic factors taken into account. As a significant component of the national language, the UETS has been developing in direct connection with the emergence of the electric power engineering branch as a science and the process of formation of its conceptual apparatus. In the process of study of the Ukrainian electric power engineering terminology several stages of its formation have been identified: Period I – natural accumulating the term material and laying the UETS foundations; Period II – strengthening the foundations of the Ukrainian electric power engineering terminology; Period III – the time of interference effects on the Ukrainian electric power engineering terminology; and Period IV – the development and revival of the UETS, and the intensification of terminological searches.

It is proved that the modern Ukrainian electric power engineering terminology is an integral system of hierarchically organized language units, and the feasibility of

its highlighting as a meaningful component of the general literary language is demonstrated. The close connection of the electric power engineering branch with other scientific fields is manifested in the presence of general scientific, general technical, physical, thermal power, mathematical, chemical and other field terms in the UETS. Based on the thematic classification of the Ukrainian electric power engineering terminology, five different thematic categories of the UEST with regard to the volume and structure are distinguished, which are divided into thematic groups, subgroups, and nests.

The system of terms of the UETS is quite clear and logical at the notion level, and the language design is represented by various structural models. The Ukrainian electric power engineering terminology system covers the two structural types of terms: one-component and multicomponent ones. Among the one-component terms the three groups are identified, which are non-derivative terms, derivative terms, and composite terms. Multicomponent terms are quantitatively dominant in the UETS. Depending on the number of components, electric power engineering terminological compounds are divided into the three multimodel structural types, which are two-component, three-component and polycomponent ones. Among electric power engineering terms the two-component ones dominate, which along with one-word terms constitute the basis of the studied terminological system.

In the manuscript, the structure of the field of terms of the electric power engineering terminology is defined, its thematic classification is performed, the paradigmatic relations (the phenomena of synonymy, antonymy, polysemy, etc.) are analysed, and the structural and grammatical features of electric power engineering terms are considered. The main violations of the language norm at the lexical and word building levels in nominating notions of the electric power engineering branch are identified, and the proposals on the improvement of some Ukrainian electric power engineering terms in accordance with the modern Ukrainian language norms are justified and formulated.

Key words: term, terminology, Ukrainian electric power engineering terminology system, lexical and semantic processes, thematic classification, structural and grammatical features, language norm.